بۆکان لە مێژوودا (231)   ئەنوەر سوڵتانی

ڕۆژژمێری مێژووی ئێران (بەرگی 1)

ئەوە ناوی کتێبێکی فارسییە لە دوو بەرگی قەبارە گەورەدا بە شێوەی کرۆنۆلۆجی ئاماژەی بە مێژووی ئێران لە سەردەمی مەشرووتە (1285 = 1906ز) موە هەتا شۆڕشی گەلانی ئێران و هەڵگەڕانەوەی تەختی پادشایی (1357 = 1979ز) کردووە و وێنەی گەلێک کەسایەتی گرنگی سیاسی، کۆمەڵایەتی، فەرهەنگی، ئابووری، و ئایینی ئێرانیشی تێدا چاپ کراوە

کتێبەکە بۆ پێداچوونەوەی ڕۆژانەی ڕووداوەکانی ئەو بڕگە زەمەنییە گەلێک بەکەڵکە، بەڵام نووسەر – کە خۆی لە سەردەمی حوکم حەمەڕەزاشادا وەک 'مدیرکل' و فەرمانبەری پلەبەرزی وەزارەتخانەیەک کاری بەدەست بووە، لە باسی خومەینی و مەلاکانی ئێراندا چەشنە لایەنگرییەکی نواندووە و بە شان وباڵیدا هەڵگوتوون - گەرچی زۆریش پڕکێشی نەکردووە.

کتێبەکە، زیاتر چاوی لە تاران و شارە گەورەکانی ئێرانە، بەڵام جاروبارەش لە ناوچە دوورەکان دواوە و بابەتی سەبارەت بە ڕۆژهەڵاتی کوردستانیشی تێدا دەبینرێتەوە.

لە هەموو ماوەی جێگەی باسی کتێبەکەدا بۆکان بەشێک بووە لە شاری مەهاباد و بەم بۆنەیەوە زۆرێک لە هەواڵەکانی مەهاباد کە لە کتێبەکەدا هاتبێتن، بۆکانیش دەگرنەوە. نەک هەر مەهاباد بەڵکوو هەواڵەکانی شاری ورمێ – وەک گۆڕانی ئوستاندار و فەرماندە سوپاییەکان، و تەنانەت تارانیش وەک پێتەختی وڵات، پەیوەند بە مێژووی بۆکانەوە پەیدا دەکەن و دەتوانم بڵێم زۆرێک لەو چەشنە فەرمان وگۆڕان و لاچوونی فەرمانبەرانە لە کتێبەکەدا ڕەنگیان داوەتەوە.

کەسانێکیش بیانەوێت وێنەی وەزیر و وەکیل و کاربەدەستی گەورەی ئەو ساڵانەی ئێرانیان دەست بکەوێت، وا هەیە لە کتێبەکەدا بیدۆزنەوە. لە بەشی کۆتاییەکەشیدا چەند بەڵگە و بابەتی ڕوونکەرەوەی تێدایە.

من لێرەدا ئاماژە بەو بابەتانە دەکەم کە لە پەیوەندی بۆکان و ناوچەکە، لە بەرگی یەکەمی کتێبەکەدا هاتوون و بەرگی دووهەم دادەنێم بۆ بەشی دواتری ئەم زنجیرە ووتارە. ڕێکەوتەکان بە ساڵ و مانگی هەتاوی نووسراون واتە 621 ساڵ دوای زایێن:

1316/11/27	'مهدی فرخ' بوو بە ئوستانداری ئوستانی 4 (ئازەربایجانی ڕۆژئاوا)
1315/04/12	لافاوی مەهاباد
1315/08/15	کرانەوەی کارخانەی قەندی میاندواو
1316/11/19	'عبدالله مستوفی' بوو بە ئوستانداری ئوستانی 4 (ئازەربایجانی ڕۆژئاوا)
1318/05/07	'حسن سمیعی' بوو بە ئوستانداری ئوستانی 4 (ئازەربایجانی ڕۆژئاوا)
1319/07/20	'مظفر اعلم' بوو بە ئوستانداری ئوستانی 4 (ئازەربایجانی ڕۆژئاوا)
1320/06/03	هاتنی هێزەکانی سۆڤیەت و ئینگلیس بۆ ناو ئێران
1320 /06/04	ڕاگەیاندنی هێرشی هەوایی بە میاندواو و مەهاباد
1320/06/08	بڵاوبوونەوەی ڕاگەیاندننامە لە فڕۆکەکانی سۆڤیەتەوە
	[بە بڵاوبوونی دووپەڕ ئاگاهی بوو بڵاو ئەرتەشی شاهەنشاهی! هەژار]
1320/06/25	ئیستیعفای ڕەزاشای پەهلەوی
1320/07/07	دامەزرانی حزبی توودەی ئێران
1320/07/13	سەرلەشکر محەممەدی شابەختی بوو بە فەرماندەی سوپای غەرب
1320/07/24	'سرتیپ محمد صادق کوپال' بوو بە ئوستانداری ئوستانی 4 (ئازەربایجانی ڕۆژئاوا)
1320/08/13	'سرتیپ عبدالرضا افخمی' بوو بە ئوستانداری ئوستانی 4 (ئازەربایجانی ڕۆژئاوا)
1320/11/18	سرلشکر محمود امین بە دەست کورد لە سەقز کووژرا
1321/03/14	وەزیری جەنگی ئێران گەیشتە ورمێ
1321/03/21	هێزی سوپایی ئێران گەیشتە ورمێ
1321/04/01	سرتیپ ابوالحسن پورزند کرایە فەرماندەی لەشکری ئازەربایجان
1323/07/10	حەمەڕەشید خان شاری بانەی ئاگر تێبەردا
1324/09/21	وەڤدێک لەلایەن قازی محەممەدەوە چوو بۆ تەورێز بۆ ووتووێژ

1324/09/26	ئاڵای کوردستان لە مەهاباد هەڵکرا
1325/04/05	چوونی قازی محەممەد بۆ تاران بۆ ووتووێژ
1325/10/25	ئیعدامی 10 ئەفسەر[ی کورد] لە مەهاباد [وبۆکان و سەقز]
1325 /11/17	ئەوانەی سەرلەشکر ئەمینیان کوشتبوو وبانەیان ئاگرتێبەردابوو ئیعدام کران
1326/04/10	سرگرد مستشاری کرایە فەرماندەی گوردانی میاندواو
1326/05/29	شا، لێبووردنی گشتیی بۆ ئازەربایجان و کوردستان دەرکرد
1326/11/14	ئێران نارەزایی دەربڕی بۆچی سۆڤیەت بارزانی ڕێگای ئەوێ داوە
1326/11/21	سرتیپ درخشانی فەرماندەی پێشووی لەشکری تەورێز 25 ساڵ زیندانی بۆدەرچوو

باقر عاقلی، *"روزشمار تاریخ ایران از مشروطه تا انقلاب اسلامی"* ، جلد اول، چاپ اول، نشر گفتار، تهران 1369 [1990]، 482 صفحه، فارسی